

การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของโซ่อุปทานทุเรียนเพื่อการส่งออกในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

RISK FACTORS ANALYSIS OF DURIAN SUPPLY CHAIN FOR EXPORT
IN CHANTHABURI PROVINCE

ฐิติมา วงศ์อินตา

Thitima Wonginta

คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Logistics, Burapha University

Received January 25, 2021 / Revised: April 12, 2021 / Accepted: April 30, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนในจังหวัดจันทบุรีและเสนอแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียน ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการตอบแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโซ่อุปทานทุเรียนส่งออก โดยแบ่งการสำรวจข้อมูลเป็น 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 เพื่อรวบรวมปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออก โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เกษตรกรจำนวน 13 ราย ผู้รวบรวมจำนวน 2 ราย และผู้ส่งออกจำนวน 2 ราย และครั้งที่ 2 เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกร จำนวน 3 ราย ผู้รวบรวม 1 ราย และนักวิชาการ 1 ราย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรีพบว่า มีปัจจัยเสี่ยงแบ่งได้ 10 ประเภท ประกอบด้วยจำนวน 29 ปัจจัยเสี่ยง ผลการประเมินปัจจัยเสี่ยงของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกร ผู้รวบรวมหรือล้ง และผู้ส่งออกให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ ความเสี่ยงด้านสภาพอากาศ ความเสี่ยงด้านราคา ความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐาน ความเสี่ยงด้านนโยบาย ความเสี่ยงด้านแรงงาน และความเสี่ยงด้านการผลิต ผู้วิจัยได้เสนอกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของเกษตรกร ผู้รวบรวม และผู้ส่งออก ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การลดโอกาสเกิดความเสี่ยง กลยุทธ์การลดผลกระทบความเสี่ยง กลยุทธ์การถ่ายโอนความเสี่ยง และกลยุทธ์การรับมือกับความเสี่ยง

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยง โซ่อุปทานทุเรียน การส่งออก

Abstract

The purposes of this research are to study the risk factors occurring in the durian supply chain in Chanthaburi province and to propose risk management strategies in the durian supply chain export. The researcher conducted in-depth interviews of key research informants together with asking respondents who were involved in the Durian export supply chain in Chanthaburi to

complete the questionnaires. The data collection process in this research can be divided into 2 parts. The first part was to collect all risk factors that occurred in the durian supply chain by in-depth interviews of 13 farmers, 2 collectors and 2 exporters. The second part was to prioritize risk factors by in-depth interviews of 3 farmers, 1 collector and 1 academic expert.

The analysis results of risk factor identification in the Durian export supply chain in Chanthaburi province revealed that there were ten types of risks divided into 29 risk factors. The results of assessment of risk factors by three stakeholders in Durian export supply chain including farmers, collectors and exporters showed that the top priority risk factor was the weather related risk, followed by the price risk, the logistics and infrastructure risk, the policy risk, the labor related risk, and the production risk, respectively. The researcher proposed risk management strategies of the first priority as considered by the farmers, collectors, and exporters comprising four strategies, i.e. the risk opportunity reduction strategy, the risk impact reduction strategy, the risk transfer strategy, and the risk confrontation strategy.

Keywords: Risk Management, Durian Supply Chain, Export

บทนำ

ทุเรียนนับเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทย และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยแหล่งผลิตที่สำคัญ 5 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ชุมพร ระยอง ยะลา และนครศรีธรรมราช ตามลำดับ (Office of Agriculture Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2020) ทั้งนี้จากความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศส่งผลให้เกษตรกรมีความสนใจปลูกทุเรียนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมาพบว่า มีแนวโน้มมากขึ้นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นที่ปลูกทุเรียนในประเทศไทย (Office of Agriculture Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2020)

ปี พ.ศ.	พื้นที่ปลูกให้ผลทั้งหมด	ผลผลิตรวมทั้งหมด
2558	498,952 ไร่	603,332 ตัน
2559	495,981 ไร่	613,593 ตัน
2560	581,659 ไร่	517,955 ตัน
2561	879,813 ไร่	759,828 ตัน
2562	937,607 ไร่	1,017,097 ตัน

ทุเรียนได้รับความนิยมทั้งกับผู้บริโภคในประเทศและตลาดต่างประเทศ สำหรับตลาด

ต่างประเทศ การส่งออกทุเรียนของประเทศไทยนั้น มีตลาดส่งออกหลักคือ จีน ฮองกง และเวียดนาม ทั้งนี้การส่งออกทุเรียนของไทยไปยังจีน มีทั้งส่งออกโดยตรงไปจีนและส่งออกไปยังเวียดนาม มาเก๊า และฮองกง ก่อนเข้าสู่ตลาดจีน ดังนั้นฮองกงจึงเป็นเสมือนประตูที่นำเข้าทุเรียนจากไทยเพื่อส่งต่อไปยังจีน โดยในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553-2562) การส่งออกทุเรียนและผลิตภัณฑ์ช่วงสร้างรายได้ให้กับประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2562 การส่งออกทุเรียนสดมีมูลค่าสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 87.2 รองลงมาทุเรียนแช่แข็งร้อยละ 10.8 ทุเรียนอบแห้งร้อยละ 1.3 และทุเรียนกวนร้อยละ 0.6 ตามลำดับ (Trade Policy and Strategy Office, Ministry of Commerce, 2020)

จากค่านิยมบริโภคทุเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ราคาทุเรียนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ผลต่อเนื่องจากราคาผลผลิตทุเรียนที่ตึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีการขยายพื้นที่การผลิตออกไปอย่างมากในหลายจังหวัด โดยพบว่า ในหลายพื้นที่เกษตรกรมีการโค่นพืชชนิดอื่นเพื่อมาปลูกทุเรียนทดแทน จากสถานการณ์ราคาทุเรียนที่สูงขึ้นดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการต่าง ๆ มีความกังวลที่ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ราคาทุเรียน รวมทั้งการแห่มาปลูกทุเรียนแทนพืชชนิดอื่นของเกษตรกร ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในประเด็นของความเสี่งต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียน ที่เกษตรกรทั้งรายใหม่ รายเก่า รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ จะต้องตระหนักเพื่อสามารถตั้งรับกับสถานการณ์ความเสี่งต่าง ๆ อาทิ ความเสี่งด้านการผลิต ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น อาจส่งต่อการควบคุมคุณภาพและราคาของผลผลิต ความเสี่งด้านสภาพอากาศที่มีความแปรปรวนของอุณหภูมิและปริมาณน้ำส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ความเสี่งด้านแรงงานซึ่งอาจจะต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวที่ทักษะการทำงานที่หลากหลายและมีข้อจำกัดหลายประการ ความเสี่งด้านระบบการ

ขนส่งและโลจิสติกส์ที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อาจส่งผลให้ผลผลิตเกิดความเสียหายในระหว่าง การขนส่ง ความเสี่งด้านอุปสงค์ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็อาจเกิดปัจจัยแทรกที่ส่งผลต่อความไม่แน่นอนของอุปสงค์ ดังเช่น การเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 เป็นต้น

จากประเด็นความเสี่งด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดการโซ่อุปทานทุเรียน ทั้งด้านการผลิต การจัดการหลังการเกี่ยว การส่งออก ตลอดจนส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่งในต่างประเทศที่มีพื้นที่ปลูกทุเรียนเช่นกัน อาทิ ประเทศมาเลเซียและเวียดนามที่ได้มีการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกและพัฒนาคุณภาพสายพันธุ์ทุเรียนให้เป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะประเทศเวียดนามที่ได้เปรียบในเรื่องเส้นทางการขนส่งข้ามแดนไปยังประเทศจีน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าแนวคิดการบริหารจัดการความเสี่งเพื่อช่วยลดโอกาสและความรุนแรงของผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในการจัดการโซ่อุปทานทุเรียนได้ จึงเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของโซ่อุปทานทุเรียน

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาเป็นจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตทุเรียนสูงที่สุดในประเทศ แต่จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่มีงานศึกษาใดที่ได้มีการรวบรวมปัจจัยเสี่งที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนเพื่อการส่งออกของจังหวัดจันทบุรีที่ชัดเจน การศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นที่ด้านการผลิตและการส่งออกทุเรียน ยังไม่มีงานศึกษาที่พิจารณาความเสี่งที่เกิดขึ้นตลอดห่วงโซ่อุปทานทุเรียน จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ที่จะทำการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่งที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียน เพื่อค้นหาแนวทางในการบริหารความเสี่งที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียน ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียน

อันได้แก่ เกษตรกร ผู้รวบรวม ผู้ส่งออก จะได้มีแนวทางหรือมาตรการในการรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและช่วยให้ความเสี่ยงลดลงเพื่อให้รายได้มั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียน

ทบทวนวรรณกรรม

ความเสี่ยง (Risk) คือ ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งไม่สามารถทราบได้อย่างแน่นอนได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด (Waters, 2007) เมื่อเกิดความเสี่ยงเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์ที่เกิดจากความเสี่ยงนั้น ซึ่งเหตุการณ์นี้อาจมีผลประโยชน์ (Benefit) หรือเป็นภัย (Harm) ก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วผู้บริหารมักจะกังวลและหาแนวทางที่จะวางแผนจัดการกับผลกระทบที่เป็นภัยซึ่งจะส่งผลเสียหายแก่องค์กร โดย Waters (2007) ได้แบ่งความเสี่ยงออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความเสี่ยงด้านกายภาพ (Physical Risks) เป็นความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่และการจัดเก็บวัตถุดิบ เช่น ความเสี่ยงเกี่ยวกับการขนส่ง เป็นต้น
2. ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risks) เป็นความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการไหลเวียนทางการเงิน เช่น ความเสี่ยงในการชำระเงิน ความเสี่ยงด้านหนี้สินและลูกหนี้ เป็นต้น
3. ความเสี่ยงด้านสารสนเทศ (Information Risks) เป็นความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับระบบและการไหลของข้อมูล รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลและการส่งผ่านข้อมูล การประมวลผลข้อมูล เช่น ความเสี่ยงเนื่องจากการขาดหายของข้อมูล เป็นต้น
4. ความเสี่ยงด้านองค์กร (Organizational Risks) เป็นความเสี่ยงจากการประสานงานระหว่าง

สมาชิกหรือองค์กรในโซ่อุปทาน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและลูกค้า และการจัดสรร ผลประโยชน์กัน

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงของโซ่อุปทานในการเกษตร Jaffee, Siegel และ Andrews (2010) ได้แบ่งประเภทของความเสี่ยงที่สำคัญในโซ่อุปทานการเกษตรไว้ 7 ประเภท ได้แก่

1. ความเสี่ยงด้านสภาพอากาศ (Weather Related Risks) เช่น ความไม่แน่นอนของปริมาณฝน ความแปรปรวนของอุณหภูมิ ภัยพิบัติต่าง ๆ ทางธรรมชาติ
2. ความเสี่ยงด้านราคา (Price Risk) เช่น การเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของราคาซื้อขายผลผลิต และปัจจัยการผลิต
3. ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของอาหารและอาชีวอนามัย (Food Safety and Phytosanitary Risks) เช่น โรคระบาด แมลงศัตรู และสิ่งปนเปื้อนจากการจัดการด้านสุขอนามัยและกระบวนการผลิตที่ไม่เหมาะสม
4. ความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐาน (Logistical and Infrastructural Risks) เช่น การเปลี่ยนแปลงเส้นทางหรือระบบการขนส่งสินค้า การติดต่อสื่อสาร ต้นทุนเชื้อเพลิงและพลังงาน
5. ความเสี่ยงด้านนโยบาย (Policy Risks) เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเงิน ภาษี ดอกเบี้ย เงินฝาก ดอกเบี้ยเงินกู้
6. ความเสี่ยงด้านแรงงาน (Labor Related Risks) เช่น การขาดแคลนแรงงาน การใช้แรงงานอย่างผิดกฎหมาย การใช้แรงงานเด็ก การเจ็บป่วยของแรงงานที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder)
7. ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Related Risks) เช่น การเพาะปลูกโดยการลักลอบพื้นที่ป่า การใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) หมายถึง การวิเคราะห์และการประเมินระดับความ

เสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารลัทธิประสงค์และภารกิจขององค์กร โดยพิจารณาจากระดับของผลกระทบ (Impact) และโอกาสที่ความเสี่ยงอาจจะเกิดขึ้น (Likelihood) และผลลัพธ์ที่ได้นำไปกำหนดเป็นค่าความเสี่ยงโดยรวม (Risk Exposure) เพื่อใช้ในการจัดลำดับความเสี่ยงและพิจารณาให้ความสำคัญการบริหารความเสี่ยง (Kamonsiripas, 2017)

โอกาสที่จะเกิด (Likelihood หรือ Frequency) หมายถึง ความเป็นไปได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความถี่ ผลลัพธ์ และโอกาสของการเกิดความเสียหายแต่ละระดับที่เหตุการณ์ความเสี่ยงอาจจะเกิดขึ้นและอาจมีผลกระทบต่อการบริหารลัทธิประสงค์ขององค์กร

ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจเกิดผลกระทบเพียงประการเดียวหรือหลายประการ โดยเกิดขึ้นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ อาจแสดงระดับความเสียหายตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงมาก

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงเอกสาร และส่วนที่สองเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยรายละเอียดของแต่ละวิธีสรุปได้ดังนี้ ดังนี้

1. การวิจัยจากเอกสาร

ผู้วิจัยทำการค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลปัจจัยเสี่ยงที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนเพื่อการส่งออก โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้อ้างอิงแนวคิดของ Jaffee, Siegel และ Andrews (2010) ซึ่งได้แบ่งประเภทของความเสี่ยงที่สำคัญในโซ่อุปทานการเกษตรไว้ 7 ประเภท เพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นในการรวบรวมปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนจังหวัดจันทบุรี

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 2 ครั้ง

ประกอบด้วย

ครั้งที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี โดยอ้างอิงปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานตามแนวคิดของ Jaffee, Siegel และ Andrews (2010) เป็นพื้นฐานและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมเพื่อค้นหาปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียน และข้อเสนอแนะในการจัดการความเสี่ยง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกร (ให้ข้อมูลปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในส่วนต้นน้ำ) จำนวน 13 ราย ผู้รวบรวมผลผลิต (ให้ข้อมูลปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในส่วนกลางน้ำ) จำนวน 2 ราย และ ผู้ส่งออก (ให้ข้อมูลปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในส่วนปลายน้ำ) จำนวน 2 ราย รวมเป็น 17 ราย

ครั้งที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโอกาสและความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่ 1 มาพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การประเมินโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและระดับความรุนแรงของปัจจัยเสี่ยง และข้อเสนอแนะในการจัดการความเสี่ยง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร จำนวน 3 ราย ผู้รวบรวม 1 ราย และ นักวิชาการ 1 ราย รวมเป็น 5 ราย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลปัจจัยเสี่ยงทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมครั้งที่ 1 โดยสามารถรวบรวมปัจจัยเสี่ยงได้ 10 กลุ่ม เพิ่มเติมจากแนวคิดของ Jaffee, Siegel และ Andrews (2010) ที่แบ่งความเสี่ยงได้ 7 ประเภท ผู้วิจัยผลนำจากการสำรวจครั้งที่ 2 มาวิเคราะห์เพื่อประเมินระดับความสำคัญของความเสี่ยง โดยจะพิจารณา 2 ปัจจัยร่วมกันระหว่างโอกาสที่จะเกิดขึ้นของเหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยงนั้น ๆ กับระดับความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดขึ้น

ของความเสี่ยง ในการจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พูดคุยกับกลุ่มตัวอย่าง ร่วมกับให้กลุ่มตัวอย่างประเมินโดยใช้แบบฟอร์มในการให้คะแนน โดยเกณฑ์คะแนนที่ใช้พิจารณาเป็นดังนี้

โอกาสที่จะเกิดขึ้นของเหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยง โดยพิจารณาจากความถี่ของการเกิดเหตุการณ์ แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มีโอกาสเกิดสูงมาก (ระดับคะแนน 5) มีโอกาสเกิดมาก (ระดับคะแนน 4) มีโอกาสเกิดครั้งคราว (ระดับคะแนน 3) โอกาสเกิดน้อยครั้ง (ระดับคะแนน 2) และแทบไม่เกิดขึ้น (ระดับคะแนน 1)

ระดับความรุนแรงของผลกระทบ โดยพิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับรายได้ แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ความรุนแรงมากที่สุด (ระดับคะแนน 5) ความรุนแรงมากที่สุด (ระดับคะแนน 4) ความรุนแรงปานกลาง (ระดับคะแนน 3) ความรุนแรงน้อย (ระดับคะแนน 2) และความรุนแรงน้อยที่สุด (ระดับคะแนน 1)

4. การนำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี

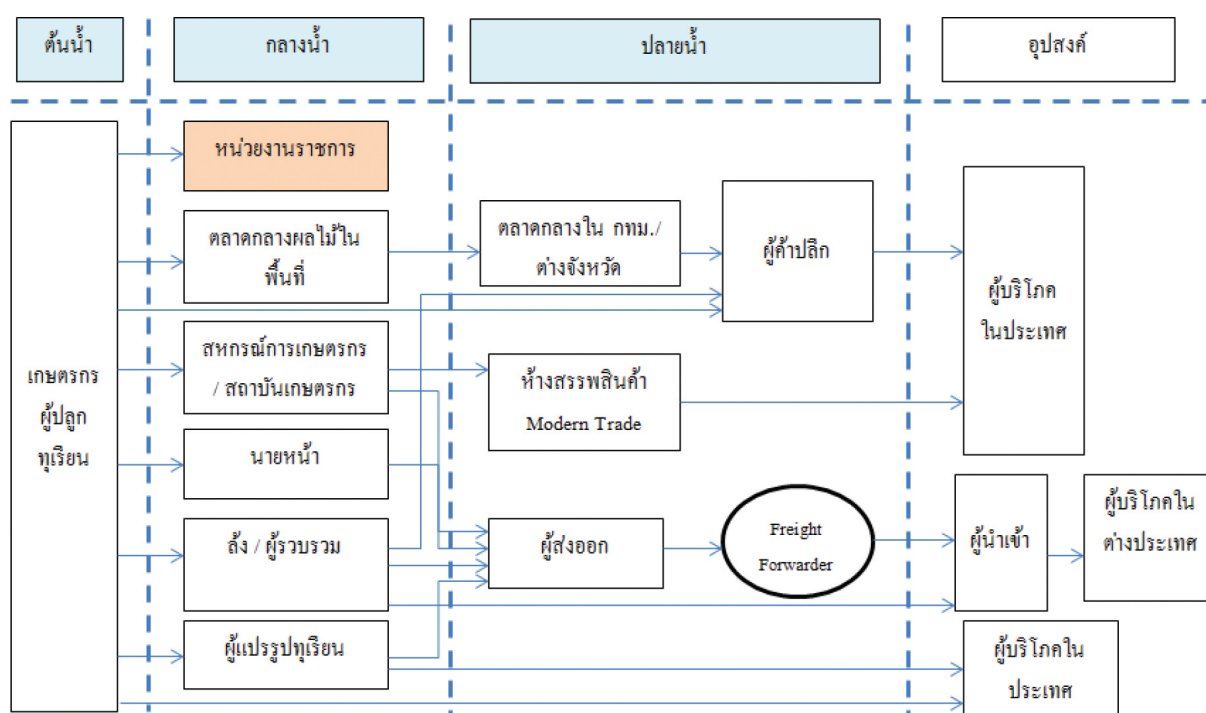
จากผลการประเมินระดับความสำคัญของความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานของทุเรียนส่งออกในมุมมองของเกษตรกร ผู้วิจัยได้นำเสนอกลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดการความเสี่ยงโดยนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการสำรวจข้อมูลครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ร่วมกับการ

ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนจังหวัดจันทบุรี โดยแบ่งเป็น 2 กลยุทธ์หลัก คือ 1) กลยุทธ์เชิงป้องกัน และ 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข

ผลการวิจัย

1. โครงสร้างโซ่อุปทานของทุเรียนสดเพื่อการส่งออกในจังหวัดจันทบุรี

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ รวมทั้งการสัมภาษณ์ข้อมูลในภาคสนามเกี่ยวกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนของจังหวัดจันทบุรีตั้งแต่เริ่มต้นจากเกษตรกรไปจนถึงผู้บริโภคในประเทศและผู้บริโภคต่างประเทศ สามารถสรุปได้ 3 ส่วนหลักดังนี้ ส่วนต้นน้ำ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ส่วนกลางน้ำ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแล ควบคุมคุณภาพผลผลิต โดยหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 (สวพ.6) สหกรณ์การเกษตร/สถาบันเกษตรกร ตลาดกลางผลไม้ในพื้นที่ ผู้รวบรวมหรือล้งนายหน้า ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างเกษตรกรและพ่อค้าคนกลางหรือล้ง ผู้แปรรูป และส่วนปลายน้ำ ได้แก่ ตลาดกลางผลไม้/ตลาดค้าส่งผลไม้ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ห้างสรรพสินค้าในประเทศ ผู้ค้าปลีกและผู้ส่งออก ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกจังหวัดจันทบุรี

ที่มา: ประมวลผลจากการสำรวจข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

2. ปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี

ในการรวบรวมปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรีนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกจำนวน 13 ราย ผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุ 2 ราย และผู้ส่งออก 2 ราย

ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรทั้ง 13 ราย ที่ได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่ปลูกทุเรียนโดยมีพื้นที่เพาะปลูกครอบคลุมตั้งแต่มีพื้นที่ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดพื้นที่แปลง	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
น้อยกว่า 25 ไร่	4	31
25-50 ไร่	3	23
51-100 ไร่	3	23
มากกว่า 100 ไร่	3	23

ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ครอบคลุมตั้งแต่ช่วงอายุอยู่ในช่วง 20-30 ปี ไปจนถึงมากกว่า 60 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างที่อายุ 20-40 ปี จะเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ รุ่นทายาท ที่เข้ามาช่วยบริหารจัดการหรือรับ

ช่วงต่อรุ่นพ่อแม่ โดยเกษตรกรรุ่นใหม่บางส่วนเข้ามาช่วยในเรื่องการบริหารต้นทุน บางส่วนเข้ามาช่วยในเรื่องของการตลาด ในขณะที่การปลูกและการดูแลสวนยังต้องอาศัยความชำนาญ ความเชี่ยวชาญของรุ่นพ่อ

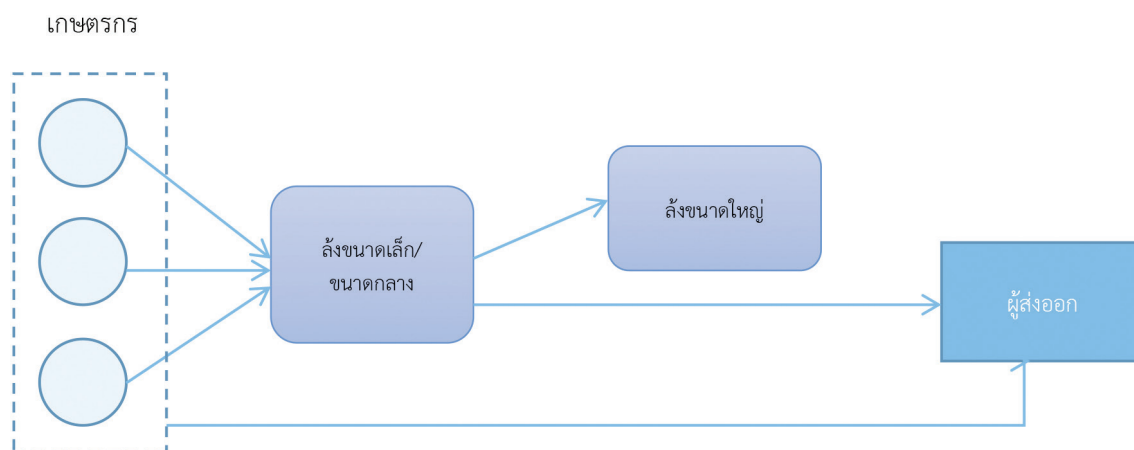
รุ่นแม่ และอยู่ระหว่างการถ่ายโอนความรู้จากรุ่นสู่รุ่น จึงอาจจะเป็นช่วงรอยต่อที่อาจเกิดความเสี่ยงของการถ่ายทอดภูมิปัญญาการปลูกทุเรียนดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลช่วงอายุของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่ให้ข้อมูลด้านปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทาน

ช่วงอายุของเกษตรกรที่สัมภาษณ์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
20 - 30	4	31
31 - 40	2	15
41 - 50	1	8
51 - 60	2	15
60 ปี ขึ้นไป	4	31
รวม	13	100

ส่วนผู้รวบรวม (ล้ง) 2 รายที่ได้ทำการสัมภาษณ์ แบ่งเป็นผู้รวบรวม (ล้ง) ขนาดเล็ก (เงินทุนหมุนเวียนประมาณ 15-20 ล้านบาท) และล้งขนาดกลาง (เงินทุนหมุนเวียนประมาณ 80-100 ล้านบาท) โดยทั้ง 2 ราย ประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้มากกว่า 10 ปี

สำหรับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในล้งทั้ง 2 ราย คือ จะทำหน้าที่ในการรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร หรือจากล้งรายย่อยมีการคัดเกรดและบรรจุแล้วส่งต่อไปยังล้งรายใหญ่ หรือผู้ส่งออกต่อไป ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การส่งต่อผลผลิตทุเรียนสดจากเกษตรกรไปยังผู้รวบรวม (ล้ง) และผู้ส่งออก

ผลการศึกษาความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรีพบว่า ความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกสามารถแบ่งได้เป็น 10 ประเภท โดยเพิ่มเติมจากปัจจัยเสี่ยงตามแนวคิด Jaffee, Siegel และ Andrews (2010) ที่เสนอไว้ 7 ประเภท โดยประเภทความเสี่ยงที่เพิ่มเติมที่พบในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลภาคสนามคือ 1) ความเสี่ยงด้านอุปสงค์ เนื่องจากปัจจุบันลูกค้าหลักของทุเรียนจากจันทบุรีคือผู้บริโภคประเทศจีน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าความต้องการในการบริโภคทุเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในตลาดจีน อย่างไรก็ตามในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา จึงถึงปัจจุบันเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยมีจุดกำเนิดของไวรัสในประเทศจีน และแพร่ระบาดไปทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความกังวลว่า จะทำให้เกิดการเปลี่ยนความต้องการบริโภคในระยะสั้น เนื่องจากในช่วงแรกของการแพร่ระบาด ประเทศจีนมีการปิดประเทศ แต่อย่างไรก็ดีในช่วงที่การระบาดในประเทศจีนลดลง เป็นช่วงที่

ทุเรียนเข้าสู่ตลาดพอดีจึงพบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการระบาดของไวรัสมีไม่มากอย่างที่กังวล นอกจากนี้ยังมีความกังวลเนื่องจากยังพึ่งพาตลาดหลักคือ ตลาดจีน เนื่องจากยังไม่สามารถหาตลาดที่จะมาทดแทนตลาดจีน อาจจะทำให้มีผลต่อการเพิ่มหรือลดความต้องการบริโภคของชาวจีนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 2) ความเสี่ยงด้านการผลิต เนื่องจากมีการปลูกทุเรียนขึ้นในหลายพื้นที่ทั้งในและต่างประเทศ อาจจะทำให้ส่งผลกระทบต่อ การควบคุมทั้งปริมาณและคุณภาพการผลิตได้ไม่ดีเท่าที่ควร สุดท้ายอาจจะส่งผลให้ผลผลิตล้นตลาด หรือราคาผลผลิตตกต่ำ และ 3) ความเสี่ยงด้านการแข่งขัน เนื่องจากความต้องการบริโภคมากขึ้น ทำให้มีการเพิ่มพื้นที่ปลูกทุเรียนเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศ และต่างประเทศหรือมีนักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรสูญเสียอาชีพได้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยเสี่ยงที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ทำให้ได้ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรี แบ่งเป็น 10 ประเภท จำนวน 29 ปัจจัย ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี

ประเภทของความเสี่ยง	ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียน
1. ด้านสภาพอากาศ	1. ความไม่แน่นอนของปริมาณน้ำฝน รวมทั้งปัญหาน้ำแล้ง
	2. ความแปรปรวนของอุณหภูมิ
2. ความเสี่ยงด้านราคา	3. ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยา สารเคมี เป็นต้น มีราคาสูงขึ้น
	4. ราคาผลผลิตตกต่ำ จากภาวะสินค้าล้นตลาด
	5. การถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง
	6. อำนาจการกำหนดราคารับซื้อตกอยู่ในมือของผู้ประกอบการจีน
3. ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของอาหารและอาชีวอนามัย	7. การเกิดโรคระบาด แมลงศัตรูพืชในทุเรียน
	8. เกิดสิ่งปนเปื้อนในทุเรียนจากการผลิตและการคัดบรรจุที่ไม่เหมาะสม
	9. ปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีในการปลูกและดูแลสวนทุเรียน
4. ความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐาน	10. ระบบขนส่งภายในประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพ
	11. ราคาน้ำมันผันผวนส่งผลกระทบต่อต้นทุนการขนส่งและโลจิสติกส์
	12. การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบพิธีการผ่านด่านด่านชายแดนเวียดนาม-จีน เช่น การปิด-เปิด ด่านโดยไม่ได้มีการแจ้งล่วงหน้า

ตารางที่ 4 สรุปปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี (ต่อ)

ประเภทของความเสี่ยง	ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียน
5. ความเสี่ยงด้านนโยบาย	13. การกำหนดทิศทางการพัฒนาโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนของภาครัฐไม่มีความชัดเจนและเหมาะสม 14. ความเข้มงวดของกฎระเบียบด้านความปลอดภัยทางอาหารของจีน (Food Safety) 15. การตรวจรับรอง GAP และ GMP ดำเนินการล่าช้า ทำให้เกิดผลกระทบต่อการส่งออก
6. ความเสี่ยงด้านแรงงาน	16. ขาดแคลนแรงงานในการปลูก ดูแลสวนทุเรียน 17. ขาดแคลนแรงงานตัดทุเรียน
7. ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม	18. ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่าไปยังคนรุ่นใหม่ 19. การปลูกทุเรียนในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น พื้นที่ป่า เป็นต้น 20. การใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
8. ความเสี่ยงด้านอุปสงค์	21. การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคลดการบริโภคทุเรียน เช่น ผู้บริโภคเน้นอาหารเพื่อสุขภาพมากขึ้น 22. ปริมาณการบริโภคในประเทศจีนที่ลดลง เนื่องจากการเกิดโรคระบาดในประเทศจีน 23. ไม่สามารถเปิดตลาดใหม่ กลุ่มตลาดเดิม (จีน) มีความต้องการน้อยลง
9. ความเสี่ยงด้านการผลิต	24. ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน 25. คุณภาพของผลผลิตทุเรียนไม่สม่ำเสมอ 26. การตัดและจำหน่ายทุเรียนอ่อน
10. ความเสี่ยงด้านการแข่งขัน	27. ผู้ประกอบการต่างชาติสนใจเข้ามาทำสวนทุเรียนในประเทศไทยมากขึ้น 28. การเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศ 29. การเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนในต่างประเทศ เช่น เวียดนาม กัมพูชา

จากปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออก
ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาประเมินโอกาสและ
ระดับความรุนแรงเพื่อจัดระดับความสำคัญของปัจจัย
เสี่ยงโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ราย ผลการจัด
ระดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงในแต่ละโซ่อุปทาน
ส่งออกสามารถสรุปได้ดังนี้

- การจัดความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของเกษตรกร ดังแสดงในภาพที่ 3

เกษตรกร		ระดับความรุนแรงของผลกระทบ				
		เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	วิกฤติ	หายนะ
โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง	โอกาสเกิดสูงมาก	23	16	17	1, 2, 15	14
	โอกาสเกิดมาก	27, 28		3, 4, 7, 9, 18, 29	5,6	26
	เกิดครั้งคราว	11, 13, 20, 21		24, 25	12	
	เกิดน้อยครั้ง			8	22	
	แทบไม่เกิด	10, 19				

ภาพที่ 3 การจัดระดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของเกษตรกร

- การจัดความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของผู้รวบรวม/ล้ง ดังแสดงในภาพที่ 4

ผู้รวบรวม/ล้ง		ระดับความรุนแรงของผลกระทบ				
		เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	วิกฤติ	หายนะ
โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง	โอกาสเกิดสูงมาก	4	7	17	5, 6, 15, 25	14, 26
	โอกาสเกิดมาก	18, 22, 23, 27, 28, 29	3, 16	1, 2, 24	12	
	เกิดครั้งคราว	20, 21	11, 13			
	เกิดน้อยครั้ง	8, 9, 10, 19				
	แทบไม่เกิด					

ภาพที่ 4 การจัดระดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของผู้รวบรวม/ล้ง

- การจัดความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของผู้ส่งออก ดังแสดงในภาพที่ 5

ผู้ส่งออก		ระดับความรุนแรงของผลกระทบ				
		เล็กน้อย	ปานกลาง	มาก	วิกฤติ	หายนะ
โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง	โอกาสเกิดสูงมาก	4,5	17		15, 25	6, 14, 26
	โอกาสเกิดมาก	7, 18, 22, 28, 29	3, 16, 23, 24	1, 2, 8, 27	12	
	เกิดครั้งคราว	20, 21		11, 13		
	เกิดน้อยครั้ง	9, 10, 19				
	แทบไม่เกิด					

ภาพที่ 5 การจัดระดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของผู้ส่งออก

จากผลการประเมินดังกล่าวข้างต้น สามารถ เกษตรกร ผู้รวบรวม/ล้ง และผู้ส่งออก ได้ตั้งตารางที่ 4 สรุปการจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของ

ตารางที่ 4 การจัดความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงของผู้ที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานส่งออก

ปัจจัยเสี่ยง	เกษตรกร	ผู้รวบรวม/ล้ง	ผู้ส่งออก
ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับ 1	1, 2, 5, 6, 14, 15, 17, 26	5, 6, 12, 14, 15, 17, 25, 26	6, 12, 14, 15, 25, 26
ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับ 2	3, 4, 7, 8, 9, 12, 16, 18, 22, 23, 24, 25, 29	1, 2, 3, 4, 7, 11, 13, 16, 24	1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 13, 16, 17, 23, 24, 27
ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับ 3	10, 11, 13, 19, 20, 21, 27, 28	8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29	7, 8, 9, 10, 18, 20, 21, 22, 28, 29

จากตารางที่ 4 ผู้วิจัยได้จัดอันดับความสำคัญของปัจจัย ออกเป็น 3 อันดับ โดยในงานศึกษานี้จะพิจารณาเสนอแนวทางในการจัดการความเสี่ยงสำหรับปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ก่อน โดยสรุปแล้วปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญลำดับแรกของแต่ละกลุ่มตัวอย่างสรุป ดังนี้

1. เกษตรกร ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกคือ

1.1 ความเสี่ยงด้านสภาพอากาศ ในเรื่องของความไม่แน่นอนปริมาณน้ำฝน และความแปรปรวนของอุณหภูมิ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิต

1.2 ความเสี่ยงด้านราคา เกษตรกรมีความกังวลที่จะถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางและโอกาสที่อำนาจการกำหนดราคาซื้อผลผลิตจะตกอยู่ในมือผู้ประกอบการจีน

1.3 ความเสี่ยงด้านนโยบาย เกษตรกรมีความกังวลต่อนโยบายความปลอดภัยด้านอาหารของจีน รวมทั้งขั้นตอนการตรวจรับรอง GAP และ GMP ที่มีความล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและผลผลิตได้

1.4 ความเสี่ยงด้านแรงงาน การขาดแรงงานที่มีทักษะในการตัดทุเรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาตัดทุเรียนอ่อน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและภาพลักษณ์ของทุเรียนไทย

1.5 ความเสี่ยงด้านการผลิต เกษตรกรกังวลในเรื่องคุณภาพ และปัญหาการตัดทุเรียนออก

2. ผู้รวบรวม ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกคือ

2.1 ความเสี่ยงด้านราคา ผู้รวบรวมมีความกังวลที่จะถูกกดราคาจากพ่อค้าชาวจีนและโอกาสที่อำนาจการกำหนดราคาซื้อผลผลิตจะตกอยู่ในมือผู้ประกอบการจีน

2.2 ความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากการส่งออกไปยังประเทศจีนโดยใช้เส้นทางทางบกต้องผ่านประเทศเวียดนามจึงมีความกังวลในขั้นตอนและพิธีการผ่านด่าน ส่งผลให้ผลไม้มาก่อนรวบรวมไม่สามารถส่งออกได้ หรือไม่มีตู้คอนเทนเนอร์กลับมาบรรจุสินค้า

2.3 ความเสี่ยงด้านนโยบาย ผู้รวบรวมมีความกังวลต่อนโยบายความปลอดภัยด้านอาหารของจีน รวมทั้งขั้นตอนการตรวจรับรอง GAP และ GMP ที่มีความล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคนำเข้า

2.4 ความเสี่ยงด้านแรงงาน การพึ่งพาแรงงานต่างด้าวในการคัดแยกผลไม้มีต้นทุนในการเดินทางสูงและมีข้อจำกัดในหลายประเด็น

2.5 ความเสี่ยงด้านการผลิต เนื่องจากต้องรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร หลายรายให้มีความกังวลในเรื่องของความไม่แน่นอนของคุณภาพผลผลิต

3. ผู้ส่งออก ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกคือ

3.1 ความเสี่ยงด้านราคา ผู้ส่งออกมีความกังวลในเรื่องอำนาจ การกำหนดราคาจะตกอยู่ในมือของผู้ประกอบการจีนอาจจะส่งผลให้โดนกดราคา และราคาสินค้าตกต่ำเช่นเดียวกับที่เกิดกับพืชชนิดอื่น เช่น ลำไย และยางพารา เป็นต้น

3.2 ความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากการส่งออกไปยังประเทศจีน โดยใช้เส้นทางทางบกต้องผ่านประเทศเวียดนามจึงมีความกังวลในขั้นตอนและพิธีการผ่านด่าน

3.3 ความเสี่ยงด้านนโยบาย ผู้รวบรวมมีความกังวลต่อนโยบายความปลอดภัยด้านอาหารของจีน รวมทั้งขั้นตอนการตรวจรับรอง GAP และ GMP ที่มีความล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อไม่สามารถส่งออกผลผลิตได้

3.4 ความเสี่ยงด้านการผลิต เนื่องจากต้องรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร หลายรายให้มีความกังวลในเรื่องของความไม่แน่นอนของคุณภาพผลผลิต เพื่อจะนำไปพิจารณาเลือกกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรี โดยจะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

3. แนวทางในการบริหารความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียน

ผู้วิจัยได้รวบรวมปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีทั้งหมด 29 ปัจจัย และได้จัดลำดับความสำคัญของปัจจัยเสี่ยงออกเป็น 3 อันดับแยกตามกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออก ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 มาพิจารณาหากกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีโอกาสเกิดขึ้นสูงและผลกระทบเกิดขึ้นรุนแรง ควรจะเร่งดำเนินการจัดการความเสี่ยง ทั้งนี้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยง ผู้วิจัยใช้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ดังนี้

กลยุทธ์เชิงป้องกัน ประกอบด้วย

P1: การลดโอกาสที่จะเกิดหรือหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance)

P2: การลดผลกระทบความเสี่ยง (Risk Reduction)

กลยุทธ์เชิงแก้ไข ประกอบด้วย

R1: การถ่ายโอนความเสี่ยง (Risk Sharing)

R2: การรับมือกับความเสี่ยง (Risk Acceptance)

ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการจัดการความเสี่ยงในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออก โดยพิจารณาแนวทางในการจัดการความเสี่ยงของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกร ผู้รวบรวม/ล้าง และผู้ส่งออก สรุปได้ดังตารางที่ 5 ถึงตารางที่ 7

ตารางที่ 5 กลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ของเกษตรกร

ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทาน การส่งออกทุเรียน	กลยุทธ์จัดการความเสี่ยง (Risk Management Strategies)	ประเภทกลยุทธ์			
		เชิงป้องกัน		เชิงแก้ไข	
		P1	P2	R1	R2
1. ความไม่แน่นอนของ ปริมาณน้ำฝน รวมทั้ง ปัญหากล้ง	เตรียมแหล่งน้ำสำรอง ขุดบ่อเก็บน้ำ ขุดบ่อบาดาล สูบน้ำจาก แหล่งน้ำธรรมชาติ ใช้วัสดุคลุมดินลดการสูญเสียน้ำของต้น ทุเรียน		✓		
	ทำประกันภัยพืชผล (Crop Insurance) เพื่อเป็นการคุ้มครอง ต้นทุนการผลิตเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ จะช่วยสร้าง เสถียรภาพทางรายได้และความมั่นคงในการประกอบอาชีพ เกษตรกร			✓	
2. ความแปรปรวนของ อุณหภูมิ	การปรับวิธีการดูแลสวนเลือกเคมีภัณฑ์เกษตรที่เหมาะสมใน การปรับสภาพพืชให้ทนต่อสภาพอากาศแปรปรวน				✓
5. การถูกกดราคาจากพ่อค้า คนกลาง	รักษาคุณภาพในการผลิตตั้งแต่กระบวนการผลิต การดูแลการ เก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง	✓			
	การรวมกลุ่มเกษตรกรในการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพมีแนว ปฏิบัติที่ดีเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในเชิงปริมาณและคุณภาพ และมีบทบาทในการกำหนดราคาผลผลิต	✓			
	สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับพ่อค้า (ผู้รับซื้อ) หลายราย				✓
	มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตหลายช่องทาง เช่น ขายใน ประเทศ ช่องทางออนไลน์ เป็นต้น	✓			
	ติดตามสถานการณ์ราคาซื้อขายในตลาดเงินตลอดเวลา	✓			
6. อำนาจการกำหนดราคา รับซื้อตกอยู่ในมือของ ผู้ประกอบการจีน	รักษาคุณภาพในการผลิตสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้รับซื้อเพื่อเพิ่ม อำนาจการต่อรอง				✓
	การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับผู้รับซื้อทั้งใน เชิงปริมาณและคุณภาพ				✓
14. ความเข้มงวดของกฎ ระเบียบด้านความ ปลอดภัยทางอาหาร ของจีน (Food Safety)	ดูแลสวนทุเรียนและบันทึกข้อมูลตามแนวทางระเบียบปฏิบัติ GAP		✓		
15. การตรวจรับรอง GAP และ GMP ดำเนินการ ล่าช้า	ดูแลสวนทุเรียนและบันทึกข้อมูลตามแนวทางระเบียบปฏิบัติ GAP เพื่อเตรียมความพร้อมในการขอใบรับรอง GAP		✓		
17. ขาดแคลนแรงงานตัด ทุเรียน	มีการบันทึกข้อมูลการออกดอกครั้งแรกเพื่อวางแผนใน การจัดหาแรงงานตัดทุเรียนล่วงหน้า	✓			
	ทำสัญญาล่วงหน้ากับผู้รับจ้างตัดทุเรียน	✓			

ตารางที่ 5 กลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ของเกษตรกร (ต่อ)

ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทาน การส่งออกทุเรียน	กลยุทธ์จัดการความเสี่ยง (Risk Management Strategies)	ประเภทกลยุทธ์			
		เชิงป้องกัน		เชิงแก้ไข	
		P1	P2	R1	R2
26. การตัดและจำหน่าย ทุเรียนอ่อน	ดูแลสวนทุเรียนและบันทึกข้อมูลตามแนวทางระเบียบปฏิบัติ GAP ทำให้ทราบช่วงเวลาที่เหมาะสมในการตัดทุเรียน	✓			
	มีผู้รับจ้างตัดทุเรียนเจ้าประจำที่ไว้ใช้ได้	✓			
	คำนวณต้นทุนในการดูแลสวนของตนเองเพื่อไม่ให้หวั่นไหว ไปกับสถานการณ์ความผันผวนของราคาตลาด ป้องกันการตัดทุเรียนอ่อนในช่วงราคาสูง	✓			
	ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดฝึกอบรมและ ออกใบรับรองผู้ที่สามารถตัดทุเรียนได้	✓			

ตารางที่ 6 กลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ของผู้รวบรวม/ล้าง

ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทาน การส่งออกทุเรียน	กลยุทธ์จัดการความเสี่ยง (Risk Management Strategies)	ประเภทกลยุทธ์			
		เชิงป้องกัน		เชิงแก้ไข	
		P1	P2	R1	R2
5. การถูกกดราคาจากพ่อค้า คนกลาง	มีเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรที่ควบคุมการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ การมีสินค้าที่มีคุณภาพช่วยจะเป็นการช่วยให้มี อำนาจต่อรอง และเลือกพ่อค้าได้มากขึ้น				✓
	สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับผู้รวบรวม/ล้างรายอื่น	✓			
6. อำนาจการกำหนดราคา รับซื้อตกอยู่ในมือของ ผู้ประกอบการจีน	มีเครือข่ายเกษตรกรที่ควบคุมการผลิตทุเรียนทั้งปริมาณและ คุณภาพ		✓		
	การสร้างแบรนด์สินค้าคุณภาพของตนเอง	✓			
	สร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการจีนเพื่อหาโอกาสในการขยาย ธุรกิจเป็นผู้ส่งออก			✓	
	ติดตามสถานการณ์ราคาซื้อขายในตลาดจีนตลอดเวลา	✓			
12. การเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบพิธีการผ่านด่าน ชายแดนเวียดนาม-จีน เช่น การปิด-เปิด ด่าน โดยไม่ได้มีการแจ้ง ล่วงหน้า เป็นต้น	มีเครือข่ายกับผู้ให้บริการรับขนส่งระหว่างประเทศ (Freight Forwarder) ที่มีความชำนาญและสามารถจัดการขนส่งได้ หลายรูปแบบ			✓	
	การมีเครือข่ายผู้ให้บริการตู้คอนเทนเนอร์ที่เพียงพอต่อ การบรรจุสินค้าเพื่อส่งออก				✓
14. ความเข้มงวดของ กฎระเบียบด้านความ ปลอดภัยทางอาหาร ของจีน (Food Safety)	ดำเนินการตามแนวทางระเบียบปฏิบัติ GMP ควบคุมคุณภาพ การคัดบรรจุ มีการต่อใบอนุญาตใบรับรอง GMP สม่าเสมอ	✓	✓		
	มีเครือข่ายกับเกษตรกรที่ได้รับการรับรอง GAP และวางแผน การผลิตสินค้ามีคุณภาพและปลอดภัยร่วมกันตั้งแต่ เริ่มต้นฤดูกาล				
15. การตรวจรับรอง GAP และ GMP ดำเนินการ ล่าช้า	ดำเนินการตามแนวทางระเบียบปฏิบัติ GMP และต่ออายุ ใบรับรองตามกำหนดเวลา		✓		

ตารางที่ 6 กลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ของผู้รวบรวม/ล้าง (ต่อ)

ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทาน การส่งออกทุเรียน	กลยุทธ์จัดการความเสี่ยง (Risk Management Strategies)	ประเภทกลยุทธ์			
		เชิงป้องกัน		เชิงแก้ไข	
		P1	P2	R1	R2
17. ขาดแคลนแรงงาน ตัดทุเรียน	มีการบันทึกข้อมูลการออกดอกครั้งแรกเพื่อวางแผน ในการจัดการแรงงานตัดทุเรียนล่วงหน้า	✓			
	ทำสัญญาว่าจ้างล่วงหน้ากับผู้รับจ้างตัดทุเรียน	✓			
	ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดฝึกอบรม มือตัดทุเรียน เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการตัด	✓			
25. คุณภาพของผลผลิต ทุเรียนไม่สม่ำเสมอ	วางแผนการผลิตร่วมกับกลุ่มเกษตรกรที่จำหน่ายผลผลิตให้ และผู้จำหน่ายเคมีภัณฑ์การเกษตร เพื่อวางแผนการดูแลและ การใช้สารเคมีการเกษตรในสวนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน		✓		
26. การตัดและจำหน่าย ทุเรียนอ่อน	เลือกรับซื้อทุเรียนจากสวนทุเรียนที่ได้รับการรับรอง GAP เท่านั้น	✓			
	มีผู้รับจ้างตัดทุเรียนเจ้าประจำที่ไว้ใช้ได้	✓			

ตารางที่ 7 กลยุทธ์ในการจัดการความเสี่ยงที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ของผู้ส่งออก

ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทาน การส่งออกทุเรียน	กลยุทธ์จัดการความเสี่ยง (Risk Management Strategies)	ประเภทกลยุทธ์			
		เชิงป้องกัน		เชิงแก้ไข	
		P1	P2	R1	R2
6. อำนาจการกำหนดราคา รับซื้อตกอยู่ในมือของ ผู้ประกอบการจีน	การสร้างแบรนด์ของตนเองเพื่อการส่งออก				✓
	มีเครือข่ายกับผู้ประกอบการจีนเพื่อหาโอกาสในการขยาย ธุรกิจเป็นผู้ส่งออก				✓
	ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการหาตลาดใหม่	✓			
12. การเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบพิธีการผ่านด่าน ชายแดนเวียดนาม-จีน เช่น การปิด-เปิด ด่านโดยไม่ได้มีการ แจ้งล่วงหน้า	มีเครือข่ายกับผู้ส่งออกหลายราย ที่สามารถมีช่องทาง การส่งออกหลายช่องทาง			✓	
14. ความเข้มงวดของ กฎระเบียบด้านความ ปลอดภัยทางอาหาร ของจีน (Food Safety)	ดำเนินการตามแนวทางระเบียบปฏิบัติ GMP		✓		
	มีเครือข่ายกับเกษตรกรที่ได้รับการรับรอง GAP	✓			
15. การตรวจรับรอง GAP และ GMP ดำเนินการ ล่าช้า	มีเครือข่ายกับโรงคัดบรรจุที่ได้รับการรับรอง GMP		✓		
25. คุณภาพของผลผลิต ทุเรียนไม่สม่ำเสมอ	วางแผนการผลิต การเก็บเกี่ยวร่วมกับกลุ่มเกษตรกรและล้าง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน	✓			
26. การตัดและจำหน่าย ทุเรียนอ่อน	เลือกรับซื้อทุเรียนจากสวนทุเรียนที่ได้รับการรับรอง GAP และโรงคัดบรรจุที่ได้มาตรฐาน GMP เท่านั้น	✓			

จากแนวทางในการจัดการความเสี่ยงของทั้งสามกลุ่มดังกล่าวข้างต้น หากมองในภาพรวมแล้วการจัดการความเสี่ยงจะมุ่งไปสู่การจัดการกับความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อทั้ง 3 กลุ่มให้มีความกังวลคล้ายกันคือ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยในการการผลิต การเก็บเกี่ยวและจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว และอำนาจการต่อรองด้านราคา หากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องคำนึงคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัยในทุก ๆ ขั้นตอน จะเป็นการบรรเทาความเสี่ยงต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียนต่อไป

อภิปรายผล

จากการนำเสนอกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกของจังหวัดจันทบุรีจะต้องช่วยกันบริหารจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานทุเรียน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นได้ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่อยู่ต้นน้ำและกลางน้ำหากไม่มีการปรับปรุงแก้ไข จะทำให้ส่งผลกระทบต่อโซ่อุปทานทุเรียนทั้งระบบ ดังนั้นหากต้องการยกระดับโซ่คุณค่าของโซ่อุปทานทุเรียนส่งออกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนส่งออก จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการทำหน้าที่ในส่วนของตัวเองให้ดีและส่งต่อผลลัพธ์ในส่วนของตนเองส่งต่อไปยังผู้ที่มีเกี่ยวข้องอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงขอสรุปแนวทางในการดำเนินการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานดังนี้

ระดับต้นน้ำ แนวทางที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้นั้น เกษตรกรจะต้องวางแผนและดำเนินการคือ ผลทุเรียนที่มีคุณภาพมีการจดบันทึกและบริหารต้นทุนการดำเนินงานให้เหมาะสม อีกทั้งควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร และการใช้ทรัพยากรร่วมกันในกลุ่มเกษตรกร ติดตามสถานการณ์การค้าทั้งในและต่างประเทศสม่ำเสมอ ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐเองควรมีจัดการรวบรวมฐานข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องการทุเรียนให้เป็นระบบและสามารถเข้าถึง

ข้อมูลได้ง่ายและสะดวกการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรฐานข้อมูลการรับรอง GAP และ GMP ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตร

ระดับกลางน้ำ พ่อค้าคนกลาง ผู้รวบรวม ลังควรวางแผนการทำงานร่วมกันทั้งผู้จำหน่ายเคมีภัณฑ์ เกษตรกร เกษตรกร รวมทั้งผู้ส่งออก เพื่อควบคุมคุณภาพตลอดโซ่อุปทาน ให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัย รวมทั้งติดตามสถานการณ์การค้าทั้งในและต่างประเทศสม่ำเสมอและสร้างเครือข่ายการค้าเพื่อเพิ่มโอกาสในการไปทำการค้าในประเทศจีน ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องทำหน้าที่ติดตามการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบการนำเข้าส่งออก อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และแจ้งข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งการวิเคราะห์สังเคราะห์ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า ติดตามสถานการณ์การค้าในต่างประเทศและแจ้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์และทันสมัยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทั่วถึงและรวดเร็ว

ระดับปลายน้ำ ในส่วนของผู้ส่งออกควรจะต้องคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานของสินค้า การเลือกรับซื้อทุเรียนจากสวนทุเรียนที่ได้รับการรับรอง GAP และโรงคัดบรรจุที่ได้มาตรฐาน GMP เท่านั้น อีกทั้งการสร้างแบรนด์ของตนเองเพื่อการส่งออกเป็นอีกช่องทางที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือของสินค้า เป็นช่องทางในการเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์

อย่างไรก็ดีในอนาคตอันใกล้นี้ จีนมีแนวโน้มที่จะนำระบบ QR Code เพื่อเป็นการรับรองคุณภาพจากแหล่งผลิตด้วยกระบวนการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาข้อมูลและสัญลักษณ์กำกับบนบรรจุภัณฑ์สินค้านำเข้าที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ป้องกันการปลอมแปลงข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ผลไม้นำเข้า ป้องกันการปลอมแปลงแหล่งกำเนิดผลไม้ที่มาจากประเทศที่สาม เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านการตรวจสอบและควบคุมผลไม้นำเข้าด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรและผู้บริโภคสามารถเข้าถึง

ข้อมูลจำเพาะของสินค้าได้ โดยได้เริ่มนำร่องมาใช้เป็นมาตรการที่หน่วยงานศุลกากรกว้างซีเพื่อจัดระเบียบการค้าและจัดการผลไม้ที่นำเข้าจากประเทศเวียดนาม (Thailand Business Information Center in China, 2020) ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม อีกทั้งยังเป็นการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการและขีดความสามารถในการแข่งขันของโซ่อุปทานทุเรียน จันทบุรีและของประเทศไทย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่เกษตรกร ผู้รวบรวม ผู้ส่งออก รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการพัฒนากระบวนการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) อย่างจริงจังเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากทางการจีนประกาศบังคับใช้ QR Code อย่างจริงจังในอนาคต

สรุปผล

งานวิจัยได้เลือกทำการสำรวจและเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิตทุเรียนมากที่สุดในประเทศไทย ดังนั้นข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้น มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถเกิดในพื้นที่อื่นที่มีการปลูกและส่งออกทุเรียนไปยังประเทศจีน อาทิ จังหวัดระยอง จังหวัดตราด และพื้นที่ปลูกทุเรียนในภาคใต้ ดังนั้นผลงานวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทานทุเรียนของไทยจะได้ตระหนักถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

เพื่อช่วยกันหาแนวทางในการบริหารความเสี่ยงต่อไป สำหรับการวิจัยในอนาคต ที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีแนวทางการศึกษาเพิ่มเติมต่อยอดจากงานวิจัยนี้ ดังนี้

1. งานวิจัยนี้ทำการประเมินความเสี่ยงของผู้ที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ เกษตรกร ผู้รวบรวม/ล้ง และผู้ส่งออก ยังขาดผู้ที่เกี่ยวข้องรายอื่น อาทิ ผู้จำหน่ายเคมีภัณฑ์เกษตร สหกรณ์การเกษตร หน่วยงานภาครัฐ ผู้ให้บริการรับขนส่งระหว่างประเทศ (Freight Forwarder) เป็นต้น ดังนั้นในงานวิจัยในอนาคตจะพิจารณาให้ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม

2. งานวิจัยในอนาคต อาจจะต้องพิจารณาประเมินความเสี่ยงเป็นกลุ่มย่อยมากขึ้น เช่น การประเมินความเสี่ยงของเกษตรกรขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งผู้รวบรวม/ล้ง และผู้ส่งออกอาจจะต้องประเมินแยกพิจารณาเป็นรายเล็ก รายกลาง รายใหญ่ เนื่องจากโอกาสและผลกระทบ ความเสี่ยงของแต่ละขนาดอาจจะไม่เท่ากัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรของคณะโลจิสติกส์ผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ นำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนให้กับนิสิตของคณะโลจิสติกส์ และเป็นการต่อยอดงานวิจัยในอนาคต

References

- Jaffee, S., Siegel, P., & Andrews, C. (2010). *Rapid agricultural supply chain risk assessment: A conceptual framework*. World Bank. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/657211468157529181/pdf/565900NWP0ARD01pApRisk1combined1web.pdf>
- Kamonsiripas, S. (2017). *Risk management in supply chain in the context of faucet industry: A case study of faucet manufacturing company* [Master's thesis]. Thammasat University. [in Thai]
- Office of Agriculture Economics, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2020). *Details of durian table*. <http://shorturl.asia/z09o> [in Thai]
- Thailand Business Information Center in China. (2020). *Exporters must learn and adapt: Thai durian must have "Identity card" before exporting to China*. ThaiBizChina. <https://shorturl.asia/3aO8f> [in Thai]
- Trade Policy and Strategy Office, Ministry of Commerce. (2020). *Durian, the King of Thai fruits liked by foreigners*. http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/thueriyn_240863.pdf [in Thai]
- Waters, D. (2007). *Supply chain risk management: Vulnerability and resilience in logistics*. Kogan Page.

Name and Surname: Thitima Wonginta

Highest Education: Ph.D (Civil Engineering), Chulalongkorn University

Affiliation: Faculty of Logistics, Burapha University

Field of Expertise: Transport Management, Supply Chain Management, and Risk Management